

ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİMDE İYİ BİR ETKİNLİK VE DERS İŞLENİŞİ NASIL OLMALIDIR?

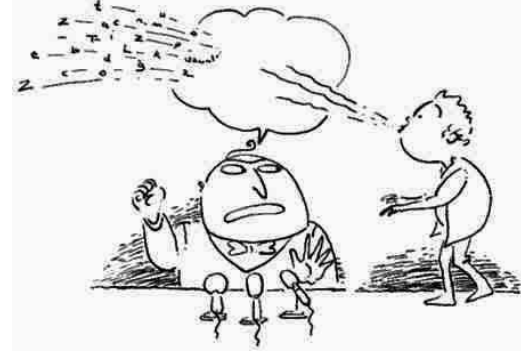
İrfan KURTUL

ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİMDE İYİ BİR ETKİNLİK VE DERS İŞLENİŞİ NASIL OLMALIDIR?

İrfan KURTUL

Eğitim ve öğretimde son yılların en önemli kavramlarından olan öğrenci merkezli eğitim, aktif öğrenme, çoklu zekâ teorisi, proje temelli eğitim gibi modern eğitim öğretim yöntemleri hakkında bundan on yıl öncesi ile karşılaştırıldığında daha fazla duyum ve bilgilere sahip bulunmaktayız. Özellikle son yıllarda bu kavramların konuşulmadığı okulun kalmadığını tahmin ediyoruz.

Ülkemizin farklı okullarında gerçekleşen eğitimde iyi örnekler gerçekten ülkemiz adına umut verici gelişmelerdendir. Bilinmelidir ki geleceğin dünyasına yön verecek bireylerin sahip olması gereken bu beceriler, çoğunlukla öğretmenin kürsüden dakikalarca konuştuğu ve öğrencilerden tekrarlamalarını istediği veya kulaktan dolma bir biçimde sınıfında sistemsizce uygulamaya çalıştığı bazı öğretim yöntemleri ile geliştirilemez.

Okullarda yıllardır uygulanan kuralları ve bol miktarda veriyi ezberlemeye dayalı eğitim sistemine teknoloji toplumunda daha az ihtiyaç duyulacaktır. Teknoloji ve bilim toplumunda zekânın değişik biçimleri "problem çözme yeteneği, derinlemesine düşünme, etkili kişiler arası ilişkiler ve yaşam boyu aktif öğrenme" giderek daha önemli hale gelecektir.¹

Öğretimde uygulanacak metot ve teknikler, muhteva ve araç-gereçlerle bütünlük içinde bulunmaktadır. Zira metotla ilişkili olarak belirli oranda muhteva ve araç-gereçlere de temas etme mecburiyeti, aslında öğretim sürecinin girift yapısından kaynaklanmaktadır. Bu yapı içerisinde öğretim metodunun sahip olduğu özellikler, bilhassa sürecin verimliliğini ve etkinliğini sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Buradan hareketle, sorulabilecek “İyi bir metot nasıl olmalıdır?” sorusunu cevaplandırmadan önce dersin öğretimi esnasında çocuğa ne verileceğinin, çocuğun hangi yönlerine hitap edileceğinin tespit edilmesi şartı vardır. Öncelikle konuyla ilgili olarak çocuğa, zihin haritası oluşturma imkânı verebilmelidir.

Bunun temini için ise öğretim süreci;

1. Çocuğa bilgi sunabilmelidir,
2. Çocuğu düşünmeye sevk edebilmelidir,
3. Çocukta his-heyecan uyandırabilmelidir,
4. Çocuğun hayal etmesini sağlamalıdır,
5. Çocuğun hafızasını güçlendirebilmelidir,
6. Çocuğa bir hedef verebilmelidir,
7. Çocuğu harekete sevk ettirebilmelidir.

Bir metodun yukarıda sayılanları tek başına gerçekleştirmesi mümkün olmayabilir. O takdirde metot seçiminde bir çeşitliliğe gitmek gerekir. Fakat bu noktada birbirine geçişin

kolay olduğu ve en fazla faydayı temin eden metotların birlikte uygulanmak üzere seçilmesi, öğretimde karmaşıklığın önlemesi açısından fayda sağlayacaktır.

Örneğin; bir derste içerisinde anlatım-drama-grup çalışması veya anlatım-soru-cevap-belge incelemesi veya edebi metin-okuma-tartışma-yazılı çalışma veya alan gezisi-sözlü tarih çalışması gibi 2–3 metot ve etkinlik uygulanabilir.²

Öğretim etkinliklerinin hazırlanması

Öğrenci merkezli eğitimde öncelikle öğretim yöntemlerinin belirlenmesi gerekir. Sonraki aşamada ise öğretmenler öğretim etkinliklerini hazırlayarak derslerine hazırlanırlar. Öğretmenler öğretimin verimliliğini artırma amacı ile hazırladıkları ve seçtikleri öğretim yöntemlerini, sınıf ortamlarında farklı etkinlikler içinde kullanabilirler. Öğretim süreci boyunca kullanılacak olan her bir öğretim yöntemi titizlikle planlama evresinde yapılandırılmalıdır. Öğretim etkinlikleri öğretmenlere sınıf uygulamalarında her adımda ne yapacaklarını söyleyen bir tür talimatlar listesidir ve bir günlük plan olarak kullanılabilir.

Seçilen öğretim yöntemi bazen bir drama etkinliği bazen bir gazete veya broşür hazırlama etkinliği olabilir. Hangi öğretim yöntemi seçilirse seçilsin önemli olan hazırlanacak olan etkinliklerin belli adımlar dikkate alınarak hazırlanması ve uygulanmasıdır.

Bu durumu bir örnekle açıklayalım; öğretmen planlama esnasında dersinin öğrenme hedefine en uygun olan öğretim yöntemi olarak drama yöntemini seçti. Bu seçim sonrasında öğretmen, drama yönteminin alt detaylarını hazırlamalı ve bu yöntemi konusu boyunca kullanabileceği bir etkinliğe dönüştürmelidir. Konunun hangi aşamasında drama etkinliği uygulanacak, kimler rol alacak, hangi yönergeler kullanılacak, hangi kostümlerden faydalanılacak, konunun hangi bölümleri vurgulanacak ve sonuç nasıl yapılacak gibi pek çok önemli detay doğru bir etkinliğin yapılandırılması aşamasında gözden geçirilmelidir.

Öğretim etkinliklerinin doğru bir biçimde hazırlanmasında ve uygulanmasında aşağıdaki sorular öğretmenlerin yardımcıları olacaktır.

A. Etkinliğin amacı nedir?

- Etkinlik hangi yeterlilikleri, istedik davranışları (kazanımları) kazandırmaya yöneliktir?
- Bu etkinlik için ön yeterlikler (bilgiler) nelerdir?
- Bu etkinliğe amacını (amaçlarını) çağrıştıracak biçimde, nasıl bir ad verebiliriz?

B. Etkinlik hangi hazırlıkları gerektiriyor?

- Etkinlik grupla mı, bireysel mi gerçekleşmeli? Grupla ise kaç kişilik gruplar?
- Süre en az ne kadar olmalıdır? (Gerekirse etkinlik önceden öğretmen tarafından yapılmalı ve sadece süre alt limiti belirlenmelidir).
- Gerekli araç gereçler nelerdir, nasıl elde edilebilir?

C. Etkinlik nasıl gerçekleşecek?

- Etkinlik nasıl sunulacak? (Sunuş, güdüleme, istekli kılma vb.)
- Etkinlik sürecinde öğrenciler neleri, hangi sırada yapacaklar?
- Öğrencilerin çalışma süresi içinde öğretmen neleri yapacak? (Denetim, yol gösterme, izlettirme, ilginç sonuçları not etme vb.)

D. Etkinlik nasıl değerlendirilecek?

- Kişi veya grupların görüşleri nasıl alınacak (Sözlü, yazılı, gösterimli vb.)
- Neler tartışılacak, eleştirilecek? (Özellikle gelebilecek ilginç sorular)
- Kazanımlar neler oldu? Etkinlik amacına ulaştı mı? Tekrarlanmalı mı, benzerlerini yapmak gerekli mi?

E. Geliştirme (Zenginleştirme) ve güçlendirme yapmalı mıyız?

- Bu etkinlik geliştirilmeli mi? Niçin? Nasıl? (Ek çıkarımlar vb.)

- Etkinlik problem çalışması ile desteklenebilir mi? (Uygulama, transfer vb)
- Örnek çalışmalar sergilenecek mi?
- Ödev etkinlik verilebilir mi?

Yukarıdaki sorular demetine bir “**Etkinlik Yönergesi**” de diyebiliriz. Öğretmenler bu yönergeyi izleyerek planladıkları öğretim yöntemlerini verimli ders içi uygulamalara dönüştürebilirler.³

Etkinlik Geliştirilirken Temelde Bazı Konular Dikkate Alınmalıdır.

Bunlar;

1. Konuya uygun etkinlik,
2. Hangi kazanımı sağladığı,
3. Öğrenci seviyesi,
4. Velilerin ekonomik durumu,
5. Etkinliğin zamanlaması,
6. Etkinlik sırası,
7. Tekrar edilen etkinlik çeşitleri

olarak sıralanabilir.

İyi Bir Etkinlik İçin Olması Gerekler;

1. Konuya en uygun etkinlik seçilmeli özellikle daha önce denenmiş ve olumlu sonuçlar alınmış etkinlikler tercih edilmeli. Daha önce yapılan etkinliklerin aksayan yönleri tespit edilerek o etkinlik ya düzeltilmeli ya da tercih edilmemeli.

2. Hangi kazanımı sağladığı belli olmalı. Bir etkinliği hazırlarken hangi kazanımların alınması isteniyorsa o kazanımlar tercih edilmeli, daha öncede belirtildiği gibi az ve öz bilgi esasına göre seçilmeli.
3. Sınıf içi eğitim disiplin seviye gibi durumlar dikkat edilerek etkinliğin çok katılımcı olması sağlanmalı.
4. İyi bir etkinliğin en önemli özelliği konu, kazanım, etkinlik ile sonuç ilişkisi sağlayan etkinliktir.⁴

Etkinlik (Öğrenci) Merkezli Bir Ders İşlenişinde: (*)

1. Öğretmen tarafından **öğrenme alanı, tema ve ünite mantığının**, içeriğinin genel olarak kavranmasına,
2. **Araç ve gereçlerin** mutlaka önceden kullanıma hazır hâle getirilmesine,
3. Ünite de geçen **kavramlara** özen gösterilmesine: Bu kavramların öğretiminde; giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerine dikkat edilmesine,
4. **Hazırlık:** İlgi ve dikkatleri konuya çekmek ve ön bilgilerini ortaya çıkarmak için resim, foto ve ilginç sorularla giriş yapılmasına,
5. **İşleniş:** Ders Kitabı ve Çalışma Kitabı birlikte kullanılmasına, Öğretmen Kitabındaki yönergelere dikkat edilmesi, görsellere vurgu yapılmasına,
6. **Ünite özetinin** mutlaka yapılmasına,
7. **Değerlendirme:** Geleneksel ve alternatif yöntemlerin kullanılmasına (Özellikle yazılı sınavlarda ezbersiz etkinlik merkezli modeller uygulanmasına,⁵
8. **Gelecek Derse Hazırlık:** İlgili araç gereçleri isteme ve hazırlık soruları verilmesine, dikkat edilmelidir.

6 N+1 K'ya Göre Ders Planı Düzenleme⁶

Planın Öğeleri	Etkinlik Açıklanması
1. Ne öğreteceğiz? (Konular)	Eğitim yaşantıları, düzenlenecek konuyu belirtir. Bu konunun, öğrencilerin ilgisini çekebilecek niteliklere kavuşması, oldukça önemlidir.
2. Niçin Öğreteceğiz? (Amaçlar/Hedefler/Kazanımlar)	Niçin, amaçlara işaret eder. Eğer amaçlar, öğrenen için bir anlam ifade etmiyorsa öğrenme isteği uyandırmayacaktır.
3. Nelerle Öğreteceğiz? (Araç, Gereç ve Kaynaklar)	Amacın gerçekleşmesi için, konuyla ilgili olarak kullanılacak araç gereçler de belirlenmiş olmalıdır. Derse girdikten sonra metre, harita, küre, balon vb. aramak plansızlığın ve zaman kaybının önemli bir göstergesidir.
4. Ne zaman ve ne kadar zaman? (Süre-İş Günü)	Öğretim yaşantıları düzenlenirken konunun zaman ayarlaması da oldukça önemlidir. Amacın niteliği, konunun kapsamı, uygulamaya verilecek zaman yeterli olmalıdır. Diğer yandan, "Ders hangi saatte verilirse verim açısından daha uygun olur?"
5. Kimlerle? (Sınıf, Grup Düzeyi)	Amaca ulaşacak kişilerin, kimler olduğunu belirler. Ancak her sınıftaki öğrencilerin niteliği, güdülenmişliği, hazır bulunuşluk düzeyi ve öğrenme biçimleri farklıdır. O halde sınıftaki öğrencilerin düzeyleri, öğrenme biçimleri dikkate alınmalıdır.

	Herkesin öğrenmesini eşit kabul eden bir yaklaşım, baştan başarısızlığa mahkûm demektir.
6. Nasıl Öğreteceğiz? (Yöntem ve Teknikler)	Nasıl sorusu amacın niteliğini de belirler. Eğer amacınız uygulama düzeyinde ise yönteminiz de bunu karşılayacak özellikte olmalıdır. Amaca uygun yöntem alınamazsa, amacın gerçekleşme düzeyi yetersiz olur. Nasılın karşılığında öğrencinin dikkatinin çekilmesi, derse karşı isteklendirilmesi, merak uyandırılması önemlidir. O nedenle günümüz çocuklarının dilinden de anlamak gereklidir. Öğrencilerin farklı öğrenme yaklaşımlarıyla öğrenmesi, kullanılacak yöntem, tekniklere de etki eder. Diğer yandan, her öğrencinin etkin olduğu zekâ alanları dersin hazırlanmasını ve sunumunu da biçimlendirir. Sunum, sınıf gerçeğine göre birden çok zekâ değişkenini harekete geçirmelidir. Sözel-dilsel ağırlıklı bir sunumda, müziksel-ritmik, doğasal zekâ, görsel uzamsal ya da matematiksel-mantıksal zekâyla desteklenebilir.
7. Ne kadar öğrendik? (Sonuç)	Her başlangıcın belli aralıklarla ulaşıldığı noktanın değerlendirilmesi olmalıdır. Değerlendirmede sadece bilgiyi yoklayan anlatım, çoktan seçmeli geleneksel testler değil, öğrenciye deneme fırsatı veren "konuşma, çizme, anlatma, taklit, örneğini yapma vb gibi fırsatlar veren çalışmalar yapılmalıdır. Elde edilen sonuçlarla amaçlar karşılaştırılmalıdır. Amaçlara ulaşıldı mı ya da onlar aşıldı mı? Amaçların gerisinde mi kalındı? Gizli öğrenmeler oldu mu? Yaratıcılıkta ilerleme var mı? Velilerle çalışmalar paylaşıldı mı? Sınıfa katkı alınabildi mi? gibi çalışmalara yer verilmelidir.

(*) Bu ders işlenişi özellikle yeni öğretim programları doğrultusunda ve kapsamında hazırlanmıştır.

Yararlanılan Kaynaklar

- (1) Kudret Eren Yavuz, Aktif Öğrenme Yöntemleri, Ceceli Yayınları Eğitim Dizisi-9, Ankara,2005, s. 1-7
- (2) Gülmisal Emiroğlu İlköğretim Düzeyinde İnkılap Tarihi Ders Konularının Öğretimi: Metot ve Etkinlikler, Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük Ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi, Hacettepe Üniv. Yay.,2006
- (3) Bu konuda detaylı bilgi için bkz.: Cynthia MacGregor, Okul Sonrası 365 Aktivite,

Rota Yay., İstanbul, 2004, (Çev.: Ayşe Ceren Atmaca)

- (4) Ahmet Boyacı, İlköğretimlerde Fen ve Teknoloji Derslerinde Etkinlik Geliştirme, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Ödev
- (5) Bu konuda bkz.:İrfan Purtul, Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Hazırlanmış Yazılı Sınav Soru Örnekleri,MEB,Aklın ve Bilimin Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 94 s. 53-59
- (6) İnci San, H. Güleriyüz, Yaratıcı Eğitim ve Çoklu Zeka Uygulamaları, Artım Yayınları, Ankara, 2004.s. 2249.

YAZAN:

İrfan KURTUL

Tarih Öğretmeni/2008-Bolu-Gerede